

2011. Szeptember 13. Kedd

Jeremiás próféta könyve 14

Dr. Varga Gyöngyi

A nagy szárazság

^{14,1}Ezt az ígét mondta az Úr Jeremiásnak a szárazságról: ^{14,2}Gyászba borult Júda, kapuiból ajuldoznak, gyászolnak országszerte, Jeruzsálemben jajkiáltás hangzik. ^{14,3}Az előkelők vízért küldik szolgálóikat, a tócsákhoz is elmennek, de vizet nem lelnek. Üres edényekkel térnek vissza, szégyenkeznek, pirulnak, fejüket eltakarják. ^{14,4}Rémülködnek a termőföld miatt, mert nem volt eső az országban. Szégyent vallanak a szántóvetők, fejüket eltakarják. ^{14,5}Még a szarvas is, ha megellett a mezőn, ott hagyja a fiát, mert nincs fű. ^{14,6}A vadszamarak ott állnak a hegytetőkön, levegő után kapkodnak, mint a sakálók, szemük elhomályosodik, mert nincs fű. ^{14,7}Ha bűneink ellenünk szólnak is, a te nevedre tekintettel bánj velünk, Uram! Mert számtalanszor elpártoltunk, vétkeztünk ellened! ^{14,8}Ó, Izráel reménysége, szabadítója a nyomorúság idején! Miért lennél olyan az országban, mint egy jövevény, aki vándorként csak éjjelre tér be? ^{14,9}Miért lennél olyan, mint a riadt ember, mint az olyan férfi, aki nem tud segíteni? Hiszen te közöttünk vagy, Uram, rólad neveznek bennünket: ne hagyd el minket!

A próféta közbenjár Istennél

^{14,10}Ezt mondja az Úr erről a népről: Úgy szeretnek ide-oda futkosni, nem sajnálják a lábukat, ezért nem kedveli őket az Úr. Most emlékezetbe idézi bűnüket, és számon kéri vétkeiket. ^{14,11}Ezt mondta nekem az Úr: Ne imádkozz ennek a népnek a javáért! ^{14,12}Ha böjtölnek, nem hallgatok esdeklésükre. Ha égőáldozatot vagy ételáldozatot mutatnak be, azok sem lesznek kedvesek előttem. Sőt fegyverrel, éhínséggel és dögvésszel irtom ki őket. ^{14,13}Én így szóltam: Ó, Uram, Uram! Hiszen a próféták ezt mondogatják nekik: Fegyvert nem láttok, éhínség nem tör rátok, sőt igazi békességet adok nektek ezen a helyen. ^{14,14}De az Úr ezt felelte nekem: Hazugságot prófétálnak a próféták az én nevemben. Nem küldtem őket, nem parancsoltam nekik, nem is szóltam hozzájuk. Hazug látomást, hiábavaló varázsigéket és maguk koholta csalárdságot prófétálnak nekik. ^{14,15}Azért így szól az Úr ezekről a prófétákról: Az én nevemben prófétálnak, pedig én nem küldtem őket! Mégis ezt mondogatják: Nem lesz ebben az országban fegyver és éhínség! - De majd ezeknek a prófétáknak fegyver és éhínség miatt lesz végük. ^{14,16}Az a nép is, amelynek prófétálnak, ott hever majd Jeruzsálem utcáin az éhínség és fegyver miatt, és nem lesz, aki eltemesse őket és feleségüket, fiaikat és leányaikat. Így zúdítom rájuk gonoszságuk büntetését. ^{14,17}Mondd el nekik ezt az ígét: Szememből könnyek hullanak éjjel-nappal, és nem apadnak el. Mert súlyos sebet kapott népem szűz leánya, igen fájdalmas csapást. ^{14,18}Ha kimegyek a mezőre, látom a fegyverrel megölteket, ha bemegyek a városba, látom az éhségtől szenvedőket. A próféták és a papok pedig olyan országba vándorolnak, amelyet nem ismernek! ^{14,19}Ennyire megvetted Júdát, szívből megutáltad Sion? Miért sújtottál bennünket gyógyíthatatlan csapással? Békességre vártunk, de nem jött semmi jó, és a gyógyulás idejére, de csak rettegünk! ^{14,20}Elismerjük, Uram, gonoszságunkat, atyáink bűnét is: vétkeztünk ellened. ^{14,21}A te nevedért kérünk, ne utáld meg, ne engedd, hogy meggyalázzák dicső trónodat! Gondolj ránk! Ne bontsd fel a velünk kötött szövetséget! ^{14,22}Tudnak-e esőt adni a népek bálványai? Vagy az ég adja-e a záporosókat? Nem, hanem te, Urunk, Istenünk, benned reménykedünk: hiszen te alkottad mindezeket!

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

A fejezet az előbbiekhöz hasonlóan szintén az ítélet és a pusztulás témáit hozza. A kisebb szövegegységekből összeállt kompozícióban olvashatunk az országot sújtó szárazság következményeiről (14,1–6.v.), majd egy könyörgő imádság következik a 7–9. versekben. Az utolsó szakasz a próféta közbenjárása Istennél, amelyet dialógus formájában olvashatunk (10–22.v.).

14,1–6

A szövegegység háttérében a Júdát sújtó szárazság időszaka és a nyomában kialakult éhínség tapasztalata áll. A katasztrófa illusztrálásához használt képek jól ábrázolják az országban uralkodó állapotot, és az emberek végső kétségbeesését. A szövegben említett kapuk voltak a településeken lakók „társadalmi életének” fórumai. Júda kapui az erődített városokat jelentik. Sem ezekben, sem Jeruzsálemben nem lehet vizet húzni a kutakból, a tócsák, pocsolyák sem adnak reményt. A szomjúságtól szenvedő emberek, állatok és az egész természet a kilátástalanság, reménytelenség helyzetébe került. Az emberek – szolgák és szántóvetők – eltakarják fejüket. Egykor, Illés idejében emlékezetes szárazság pusztított az országban (1Kir 17–19); akkor a bibliai üzenet értelmében csak a próféta szavára nyíltak meg az ég csatornái.

14,7–9

A katasztrófahelyzet leírása után nem marad már más hátra, mint a kétségbeesett fohászkodás. A szerző Istenhez kiált segítségért, egyedül Jhwh irgalmasságára számít: a panaszszoltárok hangnemében hangzik föl a szabadulásért való könyörgés. A 7. vers egy bűnvallás, amelyhez hasonlóval az Ószövetség más könyveiben is találkozunk (pl. Dán 9; Ezsd 9; Neh 9). „Számталanszor elpártoltunk” – ez a kijelentés az előző fejezetekben tárgyaltakra is reflektál. A 8. vers Izráel reménységeként, szabadítójaként beszél Istenről. Elhangzik egy kérdés is: miért nem élhető át Jhwh állandó jelenléte népe körében? A jövevény és vándor képével fejezi ki a szöveg az Istentől elhagyatottság szomorú érzését. A 9. vers még tovább megy a hasonlatok vonalán: a mindenható Isten miért lenne olyan, mint egy riadt férfi, aki nem tud segíteni? Elképzelhetetlen Izráel Istenéről, hogy nincs hatalma közbelépni, és megszabadítani népét a nyomorúságból. Az igazság végén egy gyönyörű hitvallást olvasunk: „te közöttünk vagy mégis” – minden ellenkező látszat, minden átélt tapasztalat, minden csalódottság ellenére. Az a tény, hogy Istenről neveztetik Izráel, éles elentétbe került a realitással – hiszen a nép elfordult tőle. Mégis, ez a kapcsolat – egyedül Isten oldaláról nézve – garancia lehet arra, hogy Jhwh megkönyörül Izráelen. (vö. pl. Zsolt 25,11; 79,9)

14,10–16

A nép bűnbánataként felhangzó imádság után most a próféta közbenjárása következik. A szakasz elején Isten válaszát olvassuk népe könyörgésére. Ez tulajdonképpen egy nagyon találó helyzetleírás. A nép ideoda futkos, céltalanul, irány nélkül tekeregnek; ez azt jelenti, hogy nem kötelezik el magukat az egyetlen helyes úton, a Jhwh útján való járás mellett. Éppen ezért Isten megemlékezik tévelygésükről, számon kéri rajtuk bűneiket. A következőkben Jhwh a prófétája felé fordul, és arra szólítja fel, hogy ne járjon közbe ezért a hűtlen népért. Ezzel a gondolattal már találkoztunk 11,14-ben. A bőjtölés és az áldozatbemutatás kétszínű gyakorlata nem hatja meg Istent (vö. 11,15; Hós 8,13); hiába minden emberi igyekezet. Az Ószövetségben többször találkozunk az Istentől jövő büntetés hármasságával, a fegyver, éhínség és dögvész csapásával, amely háborúk idején általában együtt jelentkezik, globális pusztulást okozva. Az isteni döntésre reagál a próféta szava, aki hazug prófétatársaira utal: ők hitetik el a néppel, hogy nem érheti őket semmi baj. Jeremiásnak sok baja volt prófétakollégáival: a könyvben Hananjával való összetűzéséről olvasva jól beeláthatunk a korabeli viszonyokba. A próféták Isten nevében sok hazugságot terjesztettek, hogy mentsek irhájukat, és ne kelljen konfrontálódniuk vezető politikai körök agressziójával. A fogság előtt közvetlenül csupán néhány hithű próféta – köztük Jeremiás – munkálkodott azért, hogy Isten igazságát ne fedhesse el emberi okoskodás, politikai, gazdasági előnyökért való megalkuvás. Jeremiás egészen határozottan képviselte, hogy Isten ítélete a Babilóniak betörésével elkerülhetlenné válik, itt már csak a hódítók előtti behódolással lehet valamit enyhíteni a közelgő katasztrófahelyzeten. Ezzel az állásponttal szemben sokan a vezető körökből Egyiptommal szövetkezve megpróbálták a végsőkig szembeszállni a babilóniaiakkal, de, mint később kiderült, hiába vártak Egyiptomtól segítséget. Jhwh határozottan kijelenti prófétájának, hogy nem küldte őket, nem is szólt hozzájuk (14. v.). A hamis prófétákat is eléri a vég, Isten büntetése, hasonlóan azokhoz, akiknek hazug szavakkal prófétáltak. Jeremiásnak azt is meg kell hallania, hogy a nép, amely a hamis próféták szavára hallgatott, ott hever majd temetetlenül, gonoszsága büntetéseként Jeruzsálem utcáin.

14,17–22

A 17–18. versben a pusztulást szemlélő próféta reakcióját olvashatjuk: „népem szűz leánya” (Júda, Jeruzsálem) végzetes csapást szenvedett. A próféta nem tehet mást, mint elsírhatja népét. Kint a mezőn járva, és bent a városban is csak a halállal találkozik: a fegyver és az éhínség áldozataival. A vezető réteg tagjai: a papok és a próféták ismeretlen országba indultak száműzetésbe. Elképzelhető, hogy ez a mondat utal az első fogságba vitelre Kr.e. 598-ban, amikor a társadalom felső rétegét deportálták Babilonba; a második hullám Kr.e. 586-ban következett be. Ezután a próféta kérdése következik, amelyet szenvedő és pusztuló

népe nevében szegez Istenének: Valóban ennyire meggyűlölte Jhwh Izráelt? Sion-Jeruzsálem Isten lakhelye volt, népe körében való jelenlétének szimbóluma. A „salom”, a béke helye, amint azt nevében is hordozza. Mégis: gyógyulás helyett csak rettegés következett; nem jött semmi jó. A 20–21. vers egy újabb bűnvalló imádság és fohászkodás szabadulásért. Az atyák bűnét is elismeri most Izráel: a gonoszság hosszú láncolatát tudja maga mögött. Mégis, egyetlen reménysége Isten megbocsátó irgalma, ebbe kapaszkodik a nyomorúság idején. A „te nevedért” kifejezés mögött a gyakran használt eskü-formát is felfedezhetjük; Isten neve ugyanakkor védelem, garancia, erő és hatalom. Isten trónja még ott áll a templomban: a szövetség ládája jelképezi ezt: ha Isten elhagyja népét, felbomlik a szövetségi kapcsolat. Miben reménykedhet akkor a nép? A fejezet utolsó verse Isten hatalmára mutat rá: a nagy szárazság idején tőle jön az eső áldása. Erre a bálványistenek képtelenek: nagy lecke volt ez egykor Illés idejében is. A Baal-papok hiába mutattak be áldozatot istenüknek, csak Jhwh hatalmából lett eső. Most is csak ő segíthet. Ő, akiben még akkor is reménykedni lehet, ha minden körülmény ez ellen szól...

Prédikációvázlat

1. Lelki szárazság is van. Amikor eltompul a figyelmünk, nem halljuk az Ő hangját a reggeli szellőben, de még a vihar hangja sem ér el hozzánk. Van úgy, hogy el kell takarni fejünket, arcunkat, le kell állni az ide-oda futkosással, és befelé kell tekinteni: Hogyan jutottam el idáig? Mit tettem, mit mulasztottam? Aztán el kell gyászolnunk a rosszakarat miatt kiszikkadt szívünket, a puszta világot magunk körül. Lehet, hogy már nem bírjuk el a látványt, és magunkat sem. Olykor bizony szégyent vallanak a szántóvetők

is: az ige magvát hullatók. Ők maguk is lehorgasztyák fejüket. Nem sikerült, nem voltam hiteles. Elpártoltam tőled, Uram, Isten!

2. Henri Boulad, egyiptomi szerzetes mondta: „A kegyelem eredendőbb, mint a bűn.” Ezt a megállapítást, tényt a maga súlyával, jelentőségével kell komolyan vennünk. Isten irgalmassága nem „olcsó kegyelem”: azon túl, hogy ő megbocsátó Úr, azért mindig igazságos is. Szent Isten, akinek lényével, lényegével nem fér össze semmi bűn. Felelősségre vonja népét, perel, megdorgál, int, mégis mindezt nem ellene, hanem érte teszi.

A kegyelem Isten nagy igenje nekünk, embereknek, mégis, mindenek ellenére – a soha nem szűnő szeretet parancsa nevében. A Kegyelem azt jelenti: van pártfogója az elnyomottnak. Van joga, igazsága a kiszolgáltatottnak, védtelennek, a bűn hatalmával küzdő embernek. A Kegyelem azt jelenti: nem azt kapom, amit megérdemlek, és nem úgy, ahogy arra el vagyok készülve. A Kegyelem azt jelenti: feltekinthetek az égre, mert Isten letekintett rám. A Kegyelem azt jelenti: Isten félelmében élhetek – félelem nélkül. És a Kegyelem azt jelenti végül: nincs vége, határa a Szeretetnek. Ez a legnagyobb a világon.

3. „Istenünk, benned reménykedünk!” A hitvalló magasztalás az ember legszebb, legőszintébb megnyilvánulása. Hatalmas erő rejlik benne: miért, hogy olyan ritkán ismerjük ezt fel?

Ott, ahol a filozofikus eszmefuttatások véget érnek, ahol elnémulunk, mert nincs megfelelő „adekvát” szavunk, ott képek sietnek segítségünkre leképezni Isten szeretetének nagyságát. Az, ami mérték nélkül való, úgy jön közel, hogy ismerős léptékek ruháját veszi fel, hozzánk, a világunkhoz hasonlóvá válik. Ez a kegyelem útja. És ez Jézus útja is. Ég és föld benne találkozik. Gyógyulunk. Már nem a bűn és halál uralkodik, a kegyelem birodalma vesz körül Húsvét óta. Függőleges és vízszintes: a kereszti jele, a kegyelemé. Életünk földdel párhuzamos mínusz vonalát egy ponton átszeli Isten felülről jövő kegyelme. A mínuszból pluszjel lesz. Ezzel a többlettel, megajándékozottan indulhatunk tovább. Az irgalmas Atyáról Jézus beszélt nekünk a leghitelesebben; ő, aki leginkább tudja, ki is Isten valójában. És általa vallhatjuk teljes szívvel: kegyelmes és irgalmas az Úr, türelme hosszú, szeretete nagy!

Mert a kegyelem eredendőbb, mint a bűn.